

آرشیو، کتابخانه و موزه

وجوه اشتراک و افتراق

• حمید قاضی زاده^۱

دانشجوی دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شهید چمران اهواز

اوراق و حاصل فعالیت‌های روزمره و مستمرات ادارات سابق و کنونی است که ارزش اداری و تحقیقی فوق‌العاده‌ای دارند. همچنین اهمیت موضوع آرشیو را می‌توان در برنامه‌های اصلی ایفلا نیز دنبال کرد. به‌طوری که در حال حاضر یکی از پنج برنامه اصلی ایفلا، برنامه حفظ و نگهداری است.

کتاب آرشیو، کتابخانه و موزه: وجوه اشتراک و افتراق تلاشی است در همین راستا و معرفی و بیان اهمیت آرشیو، کتابخانه و موزه و شباهت‌ها و تفاوت‌هایی که ممکن است میان این سه نوع مرکز وجود داشته باشد.

گردآورندگان در مقدمه کتاب، اطلاعات را به شکل‌های گوناگون در نظر گرفته‌اند. رسانه‌ها یا محمل‌های اطلاعاتی، اشکال متفاوتی دارند، سند، کتاب یا شیء موزه‌ای از جمله این محمل‌ها بوده که هریک به نوبه خود «اطلاعی» در ذهن کاربر متبادر می‌سازد.

اگرچه ممکن است که عرصه‌های همکاری میان آرشیوها، کتابخانه‌ها و موزه‌ها از دیرباز وجود داشته باشد، شاید سال ۲۰۰۷ را بتوان نقطه عطفی در زمینه طرح این موضوع دانست. به گونه‌ای که در همان سال، کتابخانه ملی لتونی، همایش «سهیم‌سازی اطلاعات و منابع: همکاری موزه‌ها، آرشیوها و کتابخانه‌ها در حوزه استاندارسازی»^۲ را برگزار کرد. محور اصلی همایش ایجاد و بیان ارتباط میان سه نهاد کتابخانه، آرشیو و موزه بوده و راهکارهایی نیز برای تحقق این موضوع در آن همایش پیشنهاد شد. باید در نظر داشت که بین این سه نهاد در اکثر نقاط جهان رابطه معناداری برقرار شده و هر سه این نهادها با یک هدف و در یک حوزه، ولی با شکل‌های مختلف فعالیت می‌کنند.

درباره اثر

کتاب آرشیو شامل ۲۱ مقاله هشتمین همایش سراسری انجمن علمی دانشجویی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهراء (س) است که در سال ۱۳۸۶ گردآوری شده است. این کتاب درصدد است تا شناخت ژرف‌تری از زمینه‌های مشترک همکاری میان سه نهاد آرشیو، کتابخانه و موزه‌ها در ایران را مدنظر قرار دهد. با شناخت بهتر از بستر همکاری و همفکری میان آرشیویست‌ها، کتابداران و موزه‌داران، دسترسی مناسب و سریع به اطلاعات مرتبط، مفید و موردنیاز موجود در این نهادهای دانش و فرهنگ کشور، بیش از پیش فراهم خواهد آمد.

از آنجاکه این کتاب حاوی مجموعه مقالات ارائه شده در هشتمین همایش سراسری انجمن علمی دانشجویی کتابداری و اطلاع‌رسانی است، شایسته است تا عناوین ۲۱ مقاله انتخاب شده طی این معرفی، مشخص شده تا علاقه‌مندان و محققان مشتاق و متقاضی با دید

■ آرشیو، کتابخانه و موزه، وجوه اشتراک و افتراق: مجموعه مقالات هشتمین همایش سراسری انجمن علمی، دانشجویی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهراء (س) (۱۳۸۶)، به کوشش: سعید رضائی شریف‌آبادی و نکین نیکومنظری، تهران: کتابدار، ۱۳۸۸، شابک: ۰-۵۳-۷۱۴۳-۹۶۴-۹۷۸

مقدمه

آرشیو مکانی است که در آن افکار و دانش بشری نگهداری می‌شود، به طوری که اگر دقیق به منابع آرشیوی نگریسته شود، مشخص خواهد شد که همه منابع موجود در آرشیو برگرفته از فکر بشری است. بنابراین آرشیو جایگاه بسیار مقدسی است و اهمیت بسیار زیادی دارد. از این‌رو اگر خوب از این مجموعه مهم نگهداری نشود، اینطور می‌نماید که اهمیتی برای افکار و تمدن انسانی قائل نشده‌ایم. وجود این منابع می‌تواند باعث صرفه‌جویی در وقت و هزینه برنامه‌سازی و اطلاع‌رسانی برای عموم مردم باشد.

اهمیت آرشیو و موزه را می‌توان از زمان‌های کهن جست‌وجو کرد. به عبارت دیگر، از زمان ابداع خط و متداول شدن فرهنگ نوشتاری، اطلاعات از طریق اسناد منتقل شده و همواره سعی بر این بوده است که این اسناد حفظ و نگهداری شوند. آرشیوها به عنوان نماد حافظه جوامع، ملت‌ها و دولت‌ها، مجموعه‌ای از نوشته‌ها و

حاضر بوده که کمتر مورد توجه سایر متخصصان بوده است. هدف از انتشار کتاب اینگونه بیان شده است: خوانندگان این اثر قادر خواهند بود تا با مطالعه مجموعه مقالات ارائه شده، به شناخت عمیق تری از زمینه‌های مشترک همکاری میان سه نهاد کتابخانه، آرشیو و موزه دست یافته و با این شناخت، بستر مناسب تری برای دسترسی به اطلاعات مناسب و سریع که در این نهادهای دانش مستقر شده، برای آنان فراهم آید.

درباره شناسایی جایگاه این کتاب در حوزه موضوعی مورد بحث می‌توان به این نکات اشاره کرد که، با توجه به اینکه در مقایسه با قدمت آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران و همچنین وجود ساختمان‌های مجزا برای کتابخانه‌ها در مقایسه با دو همتای دیگر خود، یعنی آرشیو و موزه، انتشار و تألیفات در این زمینه خود نقطه عطفی خواهد بود برای معرفی بیشتر این نهادها در سازمان‌ها و شفاف‌تر کردن اهمیت استفاده از آنها در عصر اطلاعات برای محققان غیر از حوزه موضوعی ذی‌ربط، همچنین وجود چنین آثاری می‌تواند نقطه آغازی برای هویت‌بخشیدن بیشتر این مراکز در سازمان‌های مختلف بوده و نیز نقی برای تفکرات خفته‌ای باشد که معتقدند فعالیت آرشیو، کتابخانه و موزه مثل هم بوده و جز نقش بایگانی، کارکرد دیگری در جامعه ندارند.

از ویژگی‌های مهم کتاب، عنوان خود کتاب بوده که اذهان را به تأمل وامی‌دارد. همچنین از جمله مباحث تأثیرگذار کتاب، وجود مقاله‌هایی در زمینه نقش فراداده در موزه‌ها و آموزش آرشیو است. غایت سخن اینکه، آرشیو و موزه، مقوله‌هایی هستند که کمتر به آنها پرداخته شده و جا دارد با ترجمه و تألیف کتاب و مقاله‌های بیشتر در این حوزه، هم بتوان گرد زمان را از روی آنها زدود و هم نقش و اهمیت آنها را در عصر الکترونیک، بیشتر نمایان ساخت.

پی‌نوشت‌ها

1. Ghazi.hamid@gmail.com1.
2. MOAC

بهتری نسبت به تهیه یا استفاده از آن اقدام کنند. عناوین مقاله‌های چاپ شده در کتاب حاضر عبارت است از: آرشیو سازمان‌های دولتی و غیردولتی ایران؛ آرشیو منابع اطلاعاتی و محمل‌های جدید؛ آرشیو منابع دیجیتالی با استفاده از شناساگر اشیای دیجیتالی؛ آرشیو و آرشیویست در منابع مرجع؛ بررسی وجوه افتراق و اشتراک کتابداری، آرشیوداری، موزه‌داری و آرشیوداری دیداری و شنیداری؛ تحلیل محتوای میزهای آرشیو دیجیتالی وبگاه‌های آرشیوها، به‌منظور ارائه الگویی برای میز آرشیو دیجیتالی معاونت اسناد سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، جایگاه آموزش آرشیو و کتابخانه به کاربران در ایران؛ حفاظت دیجیتال در آرشیوها، کتابخانه‌ها و حق مؤلف؛ آرشیو، کتابخانه و موزه: سازمان‌دهی اطلاعات در کتابخانه، آرشیو و موزه (وجوه اشتراک و افتراق)؛ سازمان‌دهی اطلاعات در کتابخانه‌ها، آرشیوها و موزه‌ها؛ سنجش رضایت کاربران کتابخانه‌ها و آرشیوها در کشورهای مختلف؛ فراداده‌ها: کلید مشترک ورود به موزه‌ها و کتابخانه‌های مجازی؛ گزارشی از نحوه سازمان‌دهی عکس‌های تاریخی در مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران؛ مرکز اسناد: جایگاه کتابداران یا تاریخ‌دانان؛ مقایسه خدمات کتابخانه‌ای و آرشیوی ارائه شده در وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران و وبگاه کتابخانه و آرشیو ملی کانادا؛ منابع آرشیوها، کتابخانه‌ها و موزه‌ها (وجوه افتراق)؛ نقش آرشیویست‌ها در عصر اطلاعات؛ نقش و جایگاه کتابداران و اطلاع‌رسانان در موزه؛ نگاهی به آموزش علوم آرشیوی در جهان و ایران؛ نیم‌نگاهی به کارکردهای کلان کتابخانه و آرشیو؛ یکپارچه‌سازی رقومی موزه، آرشیو و کتابخانه: مطالعه موردی طرح ام. او. ای. سی.

بخش عمده کتاب مقالاتی است که به تحلیل آرشیو سازمان‌های مختلف پرداخته و جنبه‌های گوناگون آنها را تحلیل می‌کند. سازمان‌دهی اطلاعات آرشیو و موزه‌ها، نقش و جایگاه کتابداران در موزه‌ها، مقایسه خدمات آرشیو و کتابخانه‌ها و آرشیو دیجیتال از جمله مباحث بارزی است که اغلب مقالات این کتاب به آن پرداخته‌اند. همچنین توجه به نقش آرشیویست در عصر اطلاعات و جایگاه آموزش آرشیو به کاربران در ایران، از جمله نکات بارز اثر